

DOI: 10.30520/tjsosci.771281

COĞRAFI BAKIŞ AÇISINDAN ALVAR (ERZURUM) KÖYÜ'NÜN BEŞERİ VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

AN INVESTIGATION ON THE HUMAN AND ECONOMIC PROPERTIES OF ALVAR (ERZURUM) VILLAGE IN TERMS OF GEOGRAPHICAL VIEW

Kürşat YURDİGÜL²

ÖZET

Araştırma sahasını oluşturan Alvar Köyü, Doğu Anadolu Bölgesinin, Erzurum-Kars Bölümünde yer alan Erzurum Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde kalan Pasinler ilçesine bağlı, Erzurum şehir merkezinin doğusunda ve 47 km. uzaklıkta yer alır. Bu çalışmada, Alvar Köyü'nün fiziki ve beşeri özellikleri ve buna bağlı olarak nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik bazı sorunları ve buna bağlı olarak elde edilen sonuçları sentez halinde ortaya koymak, dağılışı, ilişki kurma, karşılaştırma ve nedensellik gibi coğrafya ilkeleri dâhilinde sorunlara ilişkin rasyonel çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Alvar köyünde hâkim ekonomik faaliyetler hayvancılık ve tahıl tarımına dayanmaktadır. Bölgenin doğal çevre şartları ve nüfusun sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri bu faaliyetlerin belirleyicisi olmuştur. Araştırma sahasındaki ticari faaliyetler, Erzurum şehri ve Pasinler ilçe merkezi ile sınırlı kalmıştır. Sahadaki en önemli ticari unsuru tarımsal ve hayvansal ürünler oluşturmaktadır. Buna karşılık çeşitli ihtiyaç maddeleri şehir merkezinden karşılanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alvar, Pasinler, Köy Yerleşmesi

ABSTRACT

Alvar village, which is on the west 47. km away from Erzurum city centre and forms the research area, is located in Erzurum-Kars Zone of East Anatolian Region and also surrounded with the borders of Pasinler administrative district and Erzurum Metropolitan Municipality. In this study, the physical and human characteristics of Alvar Village and, accordingly, the rational regarding the problems within the geographical principles such as distribution, relationship, comparison, and causality, to reveal the social, cultural and economic problems of the population and the results obtained accordingly. solution suggestions were tried to be brought. The dominating economic activities are cattle-breeding and grain agriculture which have been determined by the natural environmental conditions and socio-economic and sociocultural characteristics of people. The commercial activities in the research area are restricted within the village the Erzurum city centre and Pasinler district center. The most important and the most common element of trade is agricultural and animal products. However basic needs of people have been purchased from the city centre.

Keywords: Alvar, Pasinler, Village Settlement

¹ Bu çalışma 2019 yılında Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR danışmanlığında tarafımdan tamamlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

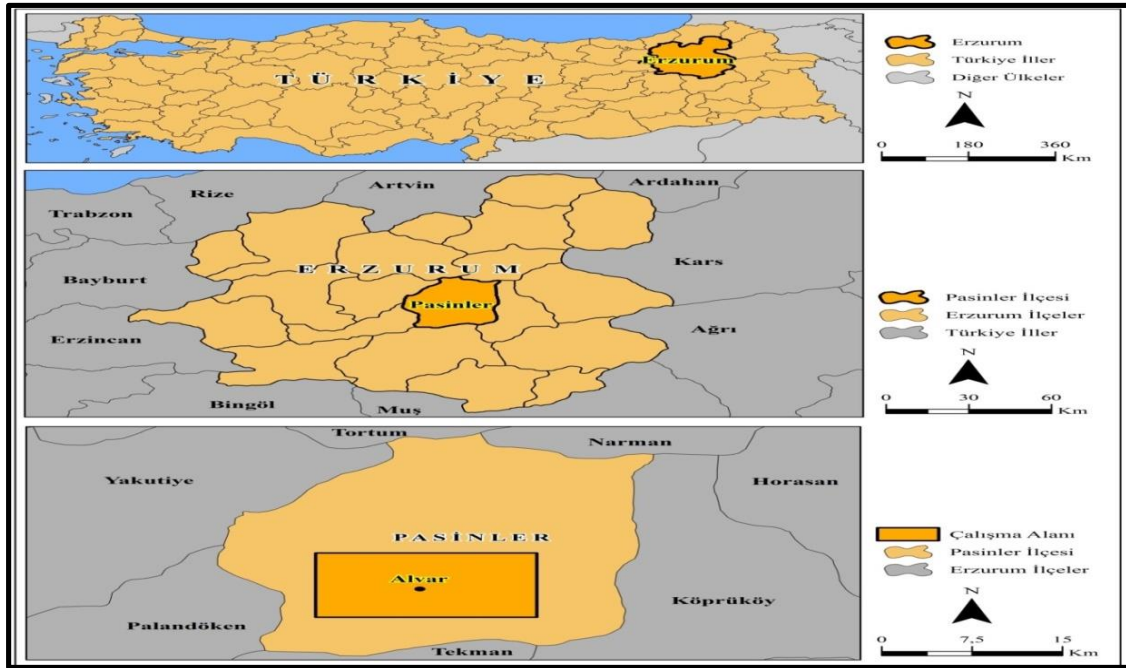
² Uzman, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Bölümü Doktora Öğrencisi, k_yurdigul1@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2499-1358.

Giriş

Türk Dil Kurumu, köy kelimesini “Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri” şeklinde tanımlamış olup, 18.03.1924 tarihli ve 442’ nolu kanunun 1. maddesine göre nüfusu 2000’den aşağı olan yurlara verilen isimdir. Aynı kanunun 2. maddesinde cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil eder hükmü yer almaktadır (Can, 2019: 356). Bu tanımı da dikkate alarak çalışmada Alvar Köyü’nün doğal ve beşerî kaynaklarını bütün yönleriyle ortaya koymak ve belirlenen sorunlara coğrafi bakış açısı ile uygun çözümler getirmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada, Alvar Köyü’nün fiziki ve beşerî özellikleri ve buna bağlı olarak nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik bazı sorunları ve buna bağlı olarak elde edilen sonuçları sentez halinde ortaya koymak, dağılışı, ilişki kurma, karşılaştırma ve nedensellik gibi coğrafya ilkeleri dâhilinde sorunlara ilişkin rasyonel çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Özellikleri

Araştırma sahasını oluşturan “Alvar Köyü”, Doğu Anadolu Bölgesi’nin Erzurum-Kars bölümünde, Erzurum ili, Pasinler ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. İdari bakımdan Pasinler’e bağlı olan köyün, Erzurum il merkezine uzaklığı 47 km, Pasinler ilçe merkezine uzaklığı ise 8 km’dir. Alvar’ın alanı yaklaşık 3113.7 ha’dır. Alvar Köyü 39°56’ 00’’ - 39° 58’ 00’’ kuzey enlemleriyle, 41° 36’ 00’’ - 41° 38’ 00’’ doğu boylamları arasında bulunmaktadır. İdari bakımdan köyün kuzeyinde Pasinler ilçe merkezi, batısında Meşeyolu ve Kaldırım Düzü, güneybatısında Y. Çakmak, Örtüzü ve Ağcalar Köyü, güneyinde Bulkasım Köyü, doğusunda Kındığı (Altınbaşak) güneydoğusunda Hertev (Otlukkapı) köyleri ile sınırı bulunmaktadır (Harita 1). Sahanın fiziki coğrafya özellikleri incelendiğinde; tektonik kökenli Pasinler Ovası tabanına kurulmuş bir konumdur. Düz bir görünüme sahip olan saha, 1700-1750 m. yükseltileri arasında kurulmuştur. Sahanın güneyine doğru gidildikçe engebelilik ve yükselti artmaktadır. Ova tabanının yapısını alüvyonlar oluşturmaktadır. Araştırma sahası jeomorfolojik karakterini Kuvaterner başlarında kazanmıştır. Tektonik ova olduğu için tarihten günümüze pek çok tektonik hareketlere depremlere neden olmuştur. 1960-1990 yılları arasında köy idari ünitesi, 1990-2012 yılları arasında belediye örgütlü köy yerleşmesi şeklinde idare edilmiş olup, 2012 yılında çıkan büyükşehir belediyesi yasasıyla beraber mahalleye dönüşmüştür. Bugün araştırma sahasında 1082 kişi yaşamaktadır. Doğu Anadolu Bölgesinde ve araştırma sahasında şiddetli karasal iklim hüküm sürmektedir. İklim verilerini açıklarken araştırma sahasımızda bulunan istasyondan başka iki farklı istasyon verileriyle de karşılaştırma yapılmıştır. Araştırma sahası, yıllık ortalama 372.9 mm yağış almaktadır. Yıllık ortalama sıcaklığı 4.6°C’dir. Araştırma sahasının hâkim toprak tipi alüvyon topraklardır. Hidrografya özelliklerine baktığımızda araştırma sahasında üç akarsu bulunmaktadır. Taban suyu seviyesi yüksektir. Sahanın kuzeydoğusunda sıcak su kaynakları bulunmaktadır. Alvar Köyü’nün ekonomik faaliyetlerini tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Sahamızın konumu nedeniyle ova tabanında kurulması alüvyon topraklarla kaplı olması ve iklim şartları nüfusun sosyo-ekonomik yapısı ile kültürel özellikleri ekonomik faaliyetlerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Tarım faaliyetlerini ön plana çıkarmıştır. Araştırma sahasında ticari faaliyetler tarım ve hayvancılıktan elde edilen ürünlerin ilçe merkezi, il merkezinde pazarlanması ve ihtiyaçların da buradan karşılanması şeklindedir

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

2. Araştırmanın Amacı ve Metodu

Bu çalışmanın birinci bölümünde sahanın fiziki coğrafyası; haritalar, fotoğraflar, yerinde gözlem ve istatistiksel veriler yardımıyla ortaya konmuştur. İkinci bölümde inceleme sahasının beşeri coğrafya özelliklerinden, tarihçesi, nüfusun gelişimi, dağılımı, yoğunluğu, göçler, yaş-cinsiyet yapısı, eğitim durumu analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde yerleşme özellikleri, dördüncü bölümde ekonomik faaliyetler, beşinci bölümde araştırma sahasının temel sorunları ve çözüm önerileri ele alınmıştır. Araştırmanın amacı, Alvar Köyü'nün doğal ve beşeri kaynaklarını bütün yönleriyle ortaya koymak ve belirlenen sorunlara coğrafi bakış açısı ile uygun çözümler getirmektir. Bu çalışmada, Alvar Köyü'nün fiziki ve beşeri özellikleri ve buna bağlı olarak nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik bazı sorunları ve buna bağlı olarak elde edilen sonuçları sentez halinde ortaya koymak, dağılım, ilişki kurma, karşılaştırma ve nedensellik gibi coğrafya ilkeleri dâhilinde sorunlara ilişkin rasyonel çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada kullanılmak üzere saha ile ilgili 1/25.000 ve 1/100.000 ölçekli topoğrafya haritaları temin edilerek çeşitli haritalar hazırlanmıştır. Sonraki aşamada 2015 baharında arazi çalışmalarına başlanmış, değişik dönemlerde araştırma sahasında incelemelerde bulunulmuştur. Sahanın fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri yerinde incelenmiş ve veriler elde edilmiştir. Köyde yaşayan kişilerle anket ve mülakatlar yapılmıştır. Son aşamada ise başlangıçtan sona kadar yapılan bütün çalışmalar derlenip ve değerlendirilerek haritalar, tablolar, grafikler ve şekiller çizilmiştir. Araştırma sahası, dağılım, karşılaştırma, bağlantı ve nedensellik gibi coğrafyanın temel ilkeleri ile bölgesel coğrafya metoduyla etüt edilip sonuçlar ve öneriler ortaya konmuştur.

3. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Araştırma sahası Alvar Köyü'nün tarihi hakkında yeterli bilgi bulunmamasıyla beraber tarihi gelişiminin Pasinler tarihine paralel ilerlediğini söyleyebiliriz. Xenephan tarihine göre Basean yani Pasinler, Aras ırmağı boyunca uzanan düzlüklerdir ve adını Pasionoi (Phasian)'lerden almıştır. Okamion (Hasankale) kalesinde, Hasanbaba dağı'nın kuzeydoğu yamacında yer almaktaydı. Bu kesimde, bugün bir ören yeri mevcut değilse de aynı adı taşıyan bir köy bulunmaktadır (Konukçu, 1992: 7). Pasinler ve kalesi, Selçuklular ve Saltuklular döneminde de önemini korumuştur. Yöreye ilk Selçuklu akını muhtemelen; Selçuklular'ın XI. yy'da, Aras ırmağı vadisini takiben, Doğu Anadolu'ya girmeleriyle olmuştur. Bu Türk toplumlarının yöreye gelmelerinden önce, buraları IV. yy'da Ermeniler'in işgali altında bulunuyordu. Daha sonra Bizanslılar'ın yönetimine geçti ve birkaç defa Araplar ile Rumlar arasında el

değiştirdi. (Ünal, 1995: 165-166). 1071 Malazgirt Savaşından sonra Saltukluların egemenliği altına girmiş olup, 1256-1336 yılları arasında İlhanlı Devleti egemenlik sürdürmüştür. Pasinlerin bir yerleşim merkezi olarak tarih sahnesine çıkışı Hasankalesi ve içinde yaptırılan mescit ve türbenin inşasından sonra olmuştur. 1354'te Karakoyunluların, 1387'de Timur'un yönetimine geçti. 1514 yılına kadar Safevi Devleti'nin yönetimine geçti (Konukçu, 1992: 100). Pasinler'de en uzun hükümdarlık süren Osmanlı Devleti olmuştur. 93 Harbinde Osmanlı-Rus Savaşından sonra Berlin Antlaşması ile Rus hâkimiyetine girmiş olup daha sonra ki yıllarda Türkiye Cumhuriyeti Devleti egemenliği altına almayı başarmıştır.

4. Yerleşmenin Başlıca Özellikleri

Alvar köyü Pasinler ilçe merkezinin 8 km güneybatısında Aşağı Pasinler Ovası denilen yerde bulunmaktadır. Yerleşme şekli toplu dokuludur. Fakat bu yerleşme şekli, sadece Alvar köyüne ait bir özellik olmayıp, Erzurum il genelinde bulunan bütün kır yerleşmelerinde görülmekte ve hâkim yerleşme tipini oluşturmaktadır (Erinç, 1953: 72). Araştırma sahasında etkili olan iklim şartlarına bağlı olarak, yerleşmenin bir araya toplamasını zorunlu hale getirmiştir. Ayrıca yerleşmenin toplu dokulu bir özellik göstermesinde, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak yapılan tarımsal faaliyetler ile gelenek ve görenekler de etkili olmuştur. Köyün güneyinde Esendere piknik alanı bulunmaktadır.

Fotoğraf 1. Alvar Köyü Yerleşim Alanının Güneyden Görünümü

Araştırma sahasının yerleşme dokusu toplu dokulu olduğu için meskenler birbirine çok yakın olup dar ve dolambaçlı sokaklarla birbirinden ayrılmıştır. Belli başlı bir yerleşim planı uygulanmadığı için araştırma sahasımız küme köy özelliği göstermektedir. Araştırma sahasının orta kesiminde cami, kahvehane, bakkal, kuzeyinde köy okulu, güneyinde ise aile sağlığı merkezi bulunmaktadır. Alvar köyünün yerleşim alanı doğu-batı yönünde gelişme eğilimi göstermektedir (Fotoğraf 1).

4.1. Coğrafi Şartlar ve Meskenler

İnsanların yaşadıkları her yerde varlıklarını hissettirdikleri bir manzaranın başlıca unsurunu meskenler oluşturmaktadır (Tarkan, 1973: 83). Meskenler geçmişten günümüze insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Geçmişten günümüze meskenler teknolojinin gelişimi ve inşaat sektöründeki yenilikler pek çok değişikliğe uğramıştır. Mağaralardan çadırlara, çadırlardan basit meskenlere, basit meskenlerden modern meskenlere çok fazla değişiklik göstermiştir. Meskenler üzerinde beşeri faktörlerin etkisinin yanında coğrafi şartlar da meskenler üzerinde oldukça etkili olmuştur. Bölgeye göre

değişen ve her bölgenin karakteristik özelliğini oluşturan evlerin temel şekillerinde coğrafi faktörlerin etkisi büyük olmaktadır. Coğrafi çevreye en iyi uyan ve buldukları çevrenin etkisini en iyi taşıyan evler, yapı malzemesi, şekli ve çeşitli kısımlarının düzen tarzı ile köy evleridir (Tanoğlu 1969: 212-214). Araştırma sahasındaki evler de bölgenin iklim şartları, yer şekilleri ve diğer doğal özellikleri ile uyum içerisinde olduklarıdır.

4.2. Jeomorfolojik Özellikler ve Meskenler

Araştırma sahası daha önce de belirtildiği gibi ova tabanı üzerine kurulmuş bir yerleşmedir (Fotoğraf 2). Tarım faaliyetleri için ova alanından hayvancılık faaliyetleri için de dağlık sahadan faydalanmak için araştırma sahasının kuruluş yeri açısından etkili olmuştur. Araştırma sahasının yerleşim alanının güneyinde eğimli dağlık sahanın bulunması, kuzey, doğu ve batısında da ova alanının yer almasına bağlı olarak araştırma sahası doğu-batı yönünde gelişmesine neden olmuştur. Araştırma sahasının bulunduğu yerden fay hattı geçmektedir. Ancak mesken yapımında deprem tehlikesi dikkate alınmamakla birlikte geleneksel inşa tarzıyla yapılmıştır. Günümüzdeki modern meskenler geleneksel meskenlere göre daha sağlam olarak inşa edilmektedir.

Fotoğraf 2. Alvar Köyü Yerleşim Alanının Kuzeyden Görünümü

4.3. İklim Şartları ve Meskenler

Etüt sahasında etkili olan iklim tipi ile meskenler arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bölgedeki iklime bağlı olarak oluşan uzun ve sert geçen kış ayları köy halkını uygun evler yapmak zorunda bırakmıştır. Kışın olumsuz etkilerinden korunabilmek için evlerin duvarları daha kalın ve ısı yalıtımlı, pencerelerini küçük ve çift katlı yapmaktadırlar. Araştırma sahası ova tabanında yer almaktadır. Etrafında yüksek dağlık alanlar ve güneş ışıklarını engelleyecek unsurlar da olmadığı için meskenlerin pencerelerinin baktığı belli bir yönü yoktur. Araştırma sahasındaki meskenler, genellikle modern yapılardan oluşmasına rağmen geleneksel meskenlerde yerleşim alanında bulunmaktadır. Modern meskenlerde günümüz yapı malzemeleri olan demir ve çimento kullanılmış olup meskenler günümüzün modern şartlarına daha uygun hale gelmiştir. İklim ile kullanılan yapı malzemesi arasında geleneksel meskenlerle arasındaki ilişki daha belirgin olmaktadır. Araştırma sahasında düz çatılı evlerde toprak örtününün kalın olması uzun, soğuk ve sert geçen kışlardan korunmak için meskenin iç ısısının korunması ile ilgilidir. Geleneksel meskenlerin diğer bir özelliği ise, bazı meskenlerin tavanlarında pencere olması, bu da yine sert ve uzun geçen kış mevsiminden korunmak için düşünülmüş olabilir. Pasin Örtüsü ve Kırlangıç Örtüsü olarak adı verilen yapılara, eğimli çatılar şeklinde yapılması meskenin iç kısımlarının güneşten daha fazla yararlanması düşünülmektedir (Koday, 1995: 31). Araştırma sahasında iklim

özellikleri ile meskenlerin iç bölmeleri arasında da ilişki vardır. Öyle ki, eski tip meskenlerde kış odası adı verilen tavandan pencereli, dış cephesi olmayan küçük odaların bulunması uzun ve soğuk geçen kış mevsiminden daha iyi korunabilme ve ısınabilme çabaları ile ilgilidir (Koday, 1995: 32).

4.4. Sosyo Ekonomik Yapı ve Meskenler

Meskenlerin yapımında sosyo-ekonomik yapının büyük payı vardır. Meskenler bir yerin hem sosyal yapısını hem de ekonomik durumunu gösteren göstergelerden biridir. Araştırma sahasında bulunan meskenlerin ekonomik durumla alakalı olup ve çoğu birbirleriyle yapı malzemesi, kat sayısı, çatı şekli ve eklentileri yönünden benzer olup kırsal yaşamın sosyo ekonomik özelliğini ve doğal çevrenin etkilerini yansıtmaktadır. Meskenlerdeki bu benzerlikler coğrafi şartlar ve sosyo ekonomik şartların sonucudur. Yapılan anketlere ve yerinde gözlem sonuçlarına göre sahadaki geleneksel meskenler aile bağları, gelenek-görenekler ve sosyo ekonomik özelliklerin bir eseridir. Araştırma sahasında kırsal hayatın özelliklerinden ve zorunluluklarından dolayı mesken ve eklentileri bir arada bulunmaktadır. Mesken eklentileri tarım ve hayvancılık faaliyetleri için evler ile bitişik veya çok yakın bir konumda bulunmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri için yapılan ahır gibi hayvan barınaklarının yakın olmasının nedenleri arasında kış mevsiminde doğal şartların olumsuz etkilerinden korunmak için hayvanların su, yem gibi ihtiyaçların yanında hayvan barınağına kolaylıkla gidip gelebilmek için de yakın yapmışlardır. Tarımsal faaliyetler için yapılan ambar kiler gibi eklentiler de üretilen ürünlerin saklanması için yapılmıştır. Meskenlerin yapımında ki diğer bir ölçüt sosyal yaşamdır. Yapılan anket ve yerinde gözlem sonuçlarına göre aile bağları ile gelenek ve görenekler meskenlerin yapımında da etkili olmuştur. Sahada ataerkil yapının etkili olması, akraba olan ailelerin fazlalığı ve bir arada yaşama isteği araştırma sahasında meskenlerin yakın olması durumunu doğurmuştur.

4.5. Yapı Malzemesine Göre Meskenler

Araştırma sahasında son yıllarda gelişen teknoloji ve inşaat sektöründeki yenilikler sayesinde meskenlerin yapı malzemelerinde çeşitlilik görülmektedir. Sahada kullanılan yapı malzemeleri coğrafi şartlar ile halkın ekonomik yapısına bağlıdır. Köyümüzde eski tip meskenlerde taş, toprak, ahşap hatıllar kullanılırken son yıllarda özellikle sayısı hızla artan yeni tip meskenlerde tuğla, briket, çimento, demir yani betonarme evler dediğimiz yapılar ve örtü tipi olarak sac çatılar kullanılmaktadır. Araştırma sahasında meskenlerin yapı malzemelerine göre dağılışı incelendiğinde, en fazla kullanılan malzemelerin tuğla, briket ve taş olduğu görülmektedir. Sahadaki 238 haneden 178'sinin (%74.7'si) hakim yapı malzemesi tuğla ve brikettir. Geri kalan 60 hanenin (% 25.3'ü) yapı malzemesi taştır. Tuğla ve briketin kullanılmasıyla birlikte modern mesken yapı tarzına geçişin temelleri atılmış olup son yıllarda geleneksel meskenleri yıkıp yerlerine günümüz çağdaş inşaat malzemeleri kullanılmıştır. Ayrıca bu malzemelere ek olarak ısı yalıtımı ve izolasyon malzemelerinden oluşan meskenler yapılmaktadır. Yapı malzemesi taş olan meskenlerde toprak yani çamur harcı ve çatı örtülmesine ek olarak tavan ve ayrıca tabanda da ahşap malzemeler kullanılmıştır. Ancak taş yapıların kış mevsimin uzun ve sert geçtiği araştırma sahasında ısı yalıtımının az olmasından dolayı evlerin iç ısını koruyamadığı için taş meskenleri yerini tuğla, briket yapı malzemeleri olan meskenler almıştır. Maddi durumu yeterli olmayanlar ise yeni bir mesken yapmak yerine, ısı yalıtımı ve izolasyon malzemeleri kullanarak ısınma sorununu gidermeye çalışmıştır.

4.6. Çatı Şekillerine Göre Meskenler

Araştırma sahasında yapılmış olan ya da yapılmakta olan meskenlerde kullanılan yapı malzemesi ve uygulanan inşaat tekniklerine bağlı olarak, meskenlerin çatı şekillerinde de farklılıklar görülmektedir. Geleneksel meskenler olarak tabir ettiğimiz yapılar da genellikle düz çatılı olup, modern tarz da yapılan meskenler de eğik çatılıdır. Son yıllarda modern tarz da yapılan meskenlerin sayısı arttıkça düz çatıdan vazgeçilip eğik çatılar yaygınlaşmış olup neredeyse düz çatılı mesken kalmamıştır. Düz çatılı meskenler çoğu yatay yönde uzatılmış olup kolonların üzerine oldukça kalın tahtaların sıra ile döşenmesi ve bunların üzerine de kuru ot ve toprağın örtülmesi ve bastırılmasıyla oluşturulmuştur. Ancak düz çatılı meskenler saha için uygun olmayıp gün geçtikçe eğik çatı şeklinde galvanize saca dönüşmüştür. Sahadaki hem iklim şartları hem de doğal afetler açısından sakıncalıdır. Çünkü çatıda akma ya da sızma olmaması için her sene çatı üzerine toprak ilave edilmesi fazla bir kar yağışında ağırlığı kaldıramayıp

çökmesi veya depremlerde büyük hacimli ahşapların çökmesi sonucu can ve mal kaybına yol açabilmektedir (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Araştırma Sahamızda Düz Çatılı Mesken Örneği

Eğik çatılı meskenler de çatı malzemesi olarak sac kullanılmaktadır. Bu çatı malzemesinin kullanılmasının temel nedeni sahanın iklim özellikleriyle ilgilidir. Galvanize sac, kış mevsiminde görülen kar yağışlarına bağlı olarak oluşan kar örtüsünü, çatıda fazla tutmayarak çatının zarar görmesini engellemektedir. Ayrıca fazla bakım gerekmemesi ve çatıya istenilen şeklin verilmesini kolaylaştırması gibi avantajlara sahiptir (Özav, 1991:162). Son yıllarda eğik çatılı meskenlerin sayısı giderek artış göstermekte olup 2015 yılı itibarıyla toplam mesken sayısının % 89.4'ünü (213) eğik çatılı meskenler oluşturmaktadır. Geriye kalan meskenler de düz çatı %10.6'sını (25) kullanılmıştır.

4.7. Kat Sayılarına Göre Meskenler

Araştırma sahasındaki meskenlerin çoğunluğu tek katlı meskenlerden oluşsa da iki katlı ve üç katlı meskenler de bulunmaktadır. Sahada tek katlı meskenler, toplam meskenlerin % 84.4'ünü (201) çok katlı meskenler % 15'ini (37) oluşturmaktadır. Araştırma sahasında tek katlı meskenlerin yaygın olmasının birçok nedeni vardır. Bunlardan bazıları geleneksel yapı tarzı, halkın ekonomik geliri, iklim şartları etkili olmaktadır. Geleneksel yapı tarzlarının kat sayıları genellikle tek katlı olmuş olup halk da bu geleneği devam ettirmiştir. Kat sayısı ekonomik gelire alakalı olup çok katlı meskenlerin maliyetinin tek katlılara göre fazla olmasından sahadaki çok katlı mesken sayısı kısıtlanmış olup tek katlı meskenler yaygınlaşmıştır. Diğer bir neden olarak da iklim şartları gösterilebilir. Çok katlı meskenlerin ısıtılmasının tek katlı meskenlere göre daha zor olması nedeniyle pek tercih edilmemektedir. Araştırma sahasındaki meskenlerin yapımının çoğunda modern yapı malzemeleri kullanılmaktadır. Tek katlı ve iki katlı meskenlerin tamamına yakını aile konutlarından oluşmakta olup, üç katlı meskenler sosyal amaçlı lojman, taziye evi vb. olarak kullanılmaktadır.

5. İnşa Tarzına Göre Meskenler

5.1. Basit Meskenler

Bu Tip Meskenlere Araştırma sahamızda pek rastlanılmamakta olup köyde eskimiş ve kullanılmayan, terk edilmiş meskenleri bu gruba dâhil edebiliriz. Ayrıca bu meskenler geleneksel yapı tarzında ve eklentileri de basit mesken tarzında inşa edilmiş olsa da modern yapı tarzlarının sayısı arttıkça basit meskenler de zamanla sahamızda azalmaya başlamıştır.

5.2. Geleneksel Meskenler

Meskenler geçmişten günümüze kadar toplumun sosyal ve ekonomik yapısıyla paralel olarak gelişmiştir. Geleneksel meskenler de sosyal ve ekonomik yapıyla gelenek ve göreneklerin eseridir. Geleneksel meskenlerin yapımı gün geçtikçe gelişen teknoloji ve inşaat sektöründeki yenilikler ile beraber bu mesken tiplerinin sayısını azaltmıştır. Bu mesken türünde tabandan tavana kadar yapı malzemesi olarak taş ve toprak kullanılmakta olup, duvarlar örülürken bağlayıcı harç olarak, çamur harcı kullanılmaktadır. Ayrıca duvar içlerine ahşap hatıllar dikilerek hem duvarların hem de tavanın dengesini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Meskenlerin tavanları yatay yönde uzatılmış olup kolonların üzerine oldukça kalın tahtaların sıra ile döşenmesi ve bunların üzerine de kuru ot ve toprağın örtülmesi ve bastırılmasıyla oluşturulmuştur. Ayrıca toprak çatının kalınlığı 1 metreye kadar ulaşabilmektedir. Tandırın bulunduğu bölümde, genellikle daha farklı bir çatı şekli bulunmaktadır. Bu kesimde çatı şekli hafif kubbeimsi bir görünümündedir. Bölgede ve araştırma sahasında da geleneksel meskenlerde bulunan 'karlangoş' adı verilen bu çatı şeklinde kirişler, tavana altıgen veya sekizgen oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Kirişlerin daraldığı kesimde ise tavan penceresi yer almaktadır (Özav, 1991:156). Geleneksel mesken planlarında giriş kapısından girildiğinde ilk karşılaşılan kısım avludur. Bütün odaların kapıları ortada bulunan avluya açılır. Çoğunlukla üç odalı inşa edilirler. Bu tip meskenlerde tuvalet meskenin dışında giriş kapısının uzağında bulunur. Banyo ihtiyacı ise, 'kehriz' adı verilen küçük bölmelerde giderilmektedir. Odanın bir köşesinde yer alan 1-1.5 m²büyükliğindeki kehrizler ataerkil aile tipinin gereği olarak kabul edilmektedir (Koday, 1995: 37). Bölge genelinde olduğu gibi, araştırma sahasında da beslenen hayvanları yabani hayvanlardan daha iyi koruyabilmek ve özellikle kış mevsiminde ahırlara daha rahat gidip gelinebilmesi için, mesken ve eklentileri birbirine bitişik olarak inşa edilmiştir (Özey, 1985: 11). Araştırma sahasındaki bu meskenlerin eklentilerinde tandır yeri ve kiler de bir arada bulunmaktadır. Sahada üretilen ürünlerin saklanması ve kışlık-yazlık malzemelerin saklanması için kullanılmaktadır. Genellikle ailelerin hayvan varlığına göre değişen mesken eklentileri, daha çok ahır ve samanlıktan oluşmaktadır. Ahırlarda duvarlar boyunca 'müsürük' adı verilen yemlikler yer alır. Bazı ahırlarda tar adı verilen ve kümes hayvanları için yapılmış tünekler'de bulunmaktadır. Samanlık da çoğunlukla meskenlere bitişik olarak inşa edilmekte olup kuru ot ve samanların depolandığı samanlık yeterli olmazsa, kuru otlar çatı üzerine piramit şeklinde yığılır. Sahamızda bu ot yığınlarına taya adı verilmektedir (Kaya, 1996: 82).

5.3. Yeni Tip Meskenler

Araştırma sahasındaki meskenlerin büyük bir bölümü, modern yapı malzemeleri kullanılarak inşa edilmiştir. Bu meskenler de tuğla, briket, demir, çimento harcı ve örtü gereci olarak galvanize sac yapı malzemeleri kullanılmıştır. Geleneksel mesken yapı tarzından farklı olarak tuvalet ve banyo konut içinde ayrı bölmeler halinde yer alır. Ahır gibi eklentilerin meskenlerden uzaklaştırılması da bir diğer farktır. Modern yapı malzemeleri ile yapılan meskenler hem iç bölümleri hem de eklentileri ile geleneksel meskenlerden oldukça farklıdır (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Araştırma Sahamızda Modern Yapılı Mesken Örneği

6. Alvar Köyünün Kültürel ve Ekonomik Özellikleri

Nüfusun özelliklerinin belirlenmesinde diğer bir ölçüt nüfusun yaşayış biçimi özelliklerinin ve kültür özelliklerinin belirlenmesidir. Araştırma sahasında yaşayış özellikleri genel olarak doğal ve ekonomik şartlara bağlı olarak gelişir. Araştırma sahasında ova üzerine kurulmuş olup 1700-1750 metre arası izohipsindedir. Engebeli alan diyebileceğimiz alan yok denecek kadar az olup yerleşmeye gayet uygundur. Araştırma sahasında halkın ekonomik faaliyetlerinin temelini tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır. Ova üzerine kurulmuş olması tarım alanlarına uygun olması tarımın birincil ekonomik faaliyet olmasını sağlamıştır. Hayvancılık ve arıcılık faaliyetleri de diğer ekonomik faaliyetleri oluşturmaktadır. Alvar Köyünde yazları sıcak kışları sert geçen bir iklim özelliği görülmektedir. Yerleşmemizde evler kışın soba ile ısınmaktadır. Yakıt olarak kömür, odun ve tezek kullanılmaktadır. Araştırma sahasında yol, su, elektrik, telefon ağları ve internet, kanalizasyon gibi hizmetler var olup her evde elektrik, telefon ve internet bağlantısı, su ve kanalizasyon sistemi bulunmaktadır.

Araştırma sahasının tarihi çok eskilere dayanmasından ötürü yöreye özgü çok sayıda kültürel özellikler vardır. Halk hayatındaki çeşitli halk inançları örneğin tabiat olaylarıyla ilgili inanışlar, hayvanlarla ilgili inanışlar, gök cisimleriyle ilgili inanışlar vb. vardır. Bayramlar, törenler ve kutlamalar, halk bilgisi (halk hekimliği, halk meteorolojisi vb.), halk mutfağı (yemek türleri, yemek töresi) halk eğlenceleri ve spor gibi kültürel özellikleri vardır. Bu yaşayış ve kültürel özelliklerden; Halk Bilgisi; bu bilgi toplumların belli bir bilgi birikiminden sonra ortaya çıkan tecrübelerdir. Bu bilgi altında halk hekimliği, halk veterinerliği, halk takvimi (şubat ve mart aylarının zemheri ayı olarak bilinmesi), halk meteorolojisi (kible yönüne bakılarak yağmurun yağıp yağmamasını bilme) gibi birçok çeşidi vardır. Halk mutfağı; yöreye ait çok sayıda yemek çeşidi bulunmaktadır. Örneğin; ayran aşısı, kesme çorbası, kuymak, lor dolması, erişte, çortutu pancarı, turşu pancarı, dut çullaması, kaz lokması gibi. Halk eğlenceleri; kayış kızdı, zimba, ahır odası sohbetleri, köy seyirlik oyunları, cirit, güreş gibi eğlencelerde bulunmaktadır. Çalışma sahasında 2 önemli şahsiyet yetişmiş olup kendi alanlarında ün salmışlardır. Alvarlı Efe adıyla bilinen Hacı Muhammed Lütfi Efendi ve Aşık Yaşar Reyhanidir. Hacı Muhammed Lütfi Efendi, 1868 yılında Erzurum'un Pasinler ilçesi Altınbaşak köyünde dünyaya gelmiş olup, eğitimini tamamladıktan sonra ve Erzurum'un kurtuluşundan sonra Pasinlere döner. Alvar halkının ısrarı sonrasında Alvar'a imam olarak gelmiş ve 24 sene görev yapmıştır. 1939 yılında hastalığından dolayı Erzurum'a yerleşmiş ve 12 Mart 1956 yılında vefat etmiştir. Pek çok eseri bulunmaktadır. Alvarlı Efe Hazretleri İlim ve Sosyal Hizmetler Vakfı tarafından 1998'den beri her 12 Mart'ta Efe Hazretlerini anma programları ile her yıl haziran ayının son Pazar günü Alvar'da Efe Hazretleri Külliyesinde 'Efe Hazretleri Vuslat Günü' düzenlenmektedir. Aşık Yaşar Reyhani, 20. yy aşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinden olup, 1934

yılında Alvar'da dünyaya gelmiştir. Meslektaşları tarafından üstad olarak kabul edilen biridir. Pek çok eseri bulunmaktadır.

6.1. Tarımsal Faaliyetler

Tarım, topraktan ürün almak amacıyla toprağın işlenmesi, tohumun ekilerek veya fidan dikilerek zirai bitki yetiştirilmesi ve olgunlaşan ürünün hasat edilmesi anlamına gelir. Bugün gelinen noktada ise tarım, bir yanında toprağa dayalı faaliyetler ve hayvancılıkla birlikte, su ürünleri üretimi, ormancılık, avcılık, kültür mantarcılığı, arıcılık, ipek böcekçiliği, bağcılık şeklinde tarımsal faaliyetler ve topraksız tarım ile organik tarım aşamalarına ulaşmış bulunmaktadır (Güneş ve Can, 2020: 260). Alvar köyünde hâkim ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Araştırma sahasının doğal çevre şartları ile yöre insanının sosyal ve ekonomik şartları bu ekonomik faaliyetleri belirlemiştir. Daha önce de değindiğimiz gibi araştırma sahası ova tabanı üzerine kurulmuş olup saha alüvyon toprak üzerindedir. Araştırma sahamız 1. sınıf tarım topraklarına sahiptir. Araştırma sahasının her kesimi tarım arazisi olduğundan bu durum ekonomik faaliyetlerde tarımı ön plana çıkarmıştır. Sahadaki genel arazi kullanım durumu incelendiğinde, 3113.7 ha. olan toplam yüzölçümünün sadece % 64.7 (2014.4 ha) kadarının ekip-biçme şeklindeki tarımsal kullanılışa ayrıldığı görülür. Toplam yüzölçümünün % 1.6'lık (50.0 ha) kısmı çayır alanı olarak kullanılırken, yerleşim alanı ise %33.7'sini 1049.3 ha) oluşturmaktadır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Alvar Köyünün Tarım Arazileri

Araştırma sahasındaki tarım arazisinin yaklaşık % 1.6'sını çayır ve mera alanları, % 64.7'sini de tarla arazisi oluşturmaktadır. Erzurum Tarım İl müdürlüğü verilerine göre 2015 yılı itibariyle ekili arazi miktarı 1914.4 ha.'dır. Tamamına yakınında tarım yapılır. Ekili arazilerin tarımı yapılan ürün gruplarına göre dağılımını inceleyecek olursak; Araştırma sahasının tarım arazisi tahıl tarımı, yem bitkileri, sanayi bitkileri, sebze tarımına ayrılmıştır. Araştırma sahasında 2015 yılında ekili arazilerin (2014.4 ha) % 48.8'i (984 ha) tahıl tarımına ayrılırken, % 27.8'i (560 ha.) yem bitkilerine, % 13.4'ü (271 ha.) sanayi bitkilerine, %2.3'ü (41 ha.) de sebze tarımına ve %7.7'si (157.1 ha.) nadasa ayrılmış toprakları oluşturmaktadır. Tarım topraklarının büyük bir bölümü tahıl tarımına ayrılmıştır. Araştırma sahasında hayvancılık sahadaki diğer bir önemli ekonomik faaliyet olduğundan, ekili alanların önemli bir bölümü de yem bitkilerinin tarımına ayrılmıştır. İnceleme sahasında yer alan diğer önemli bir tarım ürünü de sanayi bitkileridir.

Araştırma sahamızda tarımsal faaliyetlerin en önemli kısmını tahıl tarımı oluşturur.2015 yılında, sahamızdaki ekili alanların % 48.6'sı söz konusu ürün grubunun tarımına ayrılmıştı. Bu durumun nedenleri arasında değişik iklim bölgelerine hemen adapte olabilmeleri, uzun süre saklanabilmesi, tarımı az emekle kolayca yetiştirilebilmesi ve çağdaş tarım metotlarının yoğun biçimde uygulanabilmesidir. (Doğanay, 2011:57). Türkiye genelinde olduğu gibi araştırma sahamızda da halkın beslenmesinde

tahılların başlıca besin kaynağı olmasın da etkili olmuştur. Tahıl tarım sahalarının ürün türlerine göre dağılımı incelendiğinde ise, en önemli payın buğdaya ait olup 2015 yılında tahıl tarım alanlarının % 88.9'u (886.22 ha.) buğday tarımına ayrılmıştır. Üretim miktarı bakımından bu ürünü sırasıyla arpa, yulaf ve tritacale izlemektedir. Alvar köyünde 2015 yılında, 3243 ton buğday üretilmiştir. Birim alanda buğdaydan elde edilen verim ise ortalama 366 kg/da'dır. Bu ürün yurdumuzda geniş bir alana yayılmıştır. Araştırma sahasında da birinci üründür. Hem iklim ve toprak özellikleri hem son yıllarda gelişmiş tarım yöntemlerinin kullanılması da verimin artmasına neden olmuştur. Arpaya gelecek olursak buğday ve arpanın üretim koşulları benzerlik gösterse de buğday daha ön plana çıkmaktadır. 2015 yılında tahıl tarım alanlarının % 7.4'ü (70.45 ha.) arpa tarımına ayrılmış olup 154 ton arpa üretilmiştir. Birim alanda arpadan elde edilen verim ise ortalama 219 kg/da'dır. Yulaf üretiminde ise 2015 yılında tahıl tarım alanlarının % 0.8'i (8.83 ha.) yulaf tarımına ayrılmış olup 1.3 ton arpa üretilmiştir. Birim alanda arpadan elde edilen verim ise ortalama 15 kg/da'dır. Triticale üretiminde ise 2015 yılında tahıl tarım alanlarının % 1.9'u 19.48 ha.) tritacale tarımına ayrılmış olup 54 ton arpa üretilmiştir. Birim alanda arpadan elde edilen verim ise ortalama 280 kg/da'dır.

Araştırma sahasında toplam ekili alanın % 27.8'i (566.2 ha.) yem bitkileri tarımına ayrılmıştır. Sahada yer alan diğer bir ekonomik faaliyet olan hayvancılık faaliyetleri ve ekonomik değerinden ötürü bu ürün grubuna ayrı bir önem verilmiştir. Ayrıca sahada kış devresinin uzun geçmesi ile hayvanların uzun süre ahırlarda beslenmesi yem bitkilerine olan önemi ve ihtiyacı artırmıştır. Sahada en çok üretimi yapılan yem bitkisi fiğdir. 2015 yılı itibariyle yem bitkileri tarım alanlarının % 60'ı (336.1 ha) fiğ tarımına ayrılmıştır. 2015 yılında yaklaşık 2689 ton kuru fiğ otu üretimi yapılmıştı. Aynı yıl kuru fiğ otu üretiminde birim alandan elde edilen verim 800 kg/da.'dır. Tek yıllık bir yem bitkisidir. Sahada diğer bir üretimi yapılan yem bitkisi silajlık mısırdır. 2015 yılı itibariyle yem bitkileri tarım alanlarının % 8.7 (48.01 ha) silajlık mısır tarımına ayrılmıştır. 2015 yılında yaklaşık 1872 ton silajlık mısır üretimi yapılmıştır. Aynı yıl silajlık üretiminde birim alandan elde edilen verim 3900 kg/da.'dır.

Yonca üretimine gelecek olursak 2015 yılı itibariyle yem bitkileri tarım alanlarının % 18.5'i (104 ha.) yonca tarımına ayrılmıştır. 2015 yılında yaklaşık 1404 ton yonca üretimi yapılmış olup aynı yıl yonca üretiminde birim alandan elde edilen verim 1350 kg/da.'dır. Yonca bitkisinin ilk yıllarda verimi az olup, diğer yıllarda verim artışı gözlenmektedir. Etüt sahasında tarımı yapılan diğer bir yem bitkisi ise korungadır. Yaklaşık 72.17 ha. ile korunga yem bitkileri ekim alanı içerisinde oranı % 12.8'i kadardır. 2015 yılında sahamızda yaklaşık 757 ton korunga üretilmiştir. Bu bitkiden birim alanda elde edilen verim 1200 kg/da.'dır. Bu bitki 2-3 yılda bir ekimi yapılır ve genellikle bu bitkinin çiçekleri arıcılık faaliyetlerinde kullanılır. Araştırma sahasında sanayi bitkileri olarak ayçiçeği ve şekerpancarı üretimi yapılmaktadır. Toplam tarım arazisinin % 13.4'ünü (182.3 ha.) oluşturmaktadır. Araştırma sahasında tarımı en çok yapılan sanayi bitkisi ayçiçeği bitkisidir (Fotoğraf 6). Ayçiçeği aynı zamanda yağ bitkilerinden biridir. Ürün ülkemizin hemen hemen her bölgesinde nemli ve yağışlı olmaması şartıyla yetişmektedir. Ancak yeterince sulama suyu sağlanamazsa tarımından verim elde edilemez. Sahada çerezlik üretim daha fazla olup ekiliş sahası sanayi bitkileri arasında % 62'lik (168.6 ha.) bir alana sahiptir. Çerezlik ayçiçeği üretimi 295 ton olup birim alandan alınan verim ise 180 kg/da'dır. Yağlık ayçiçeği ekiliş sahası olarak % 5.1'lik (13.76 ha.) bir alana sahip olup üretimi 32.3 tondur. Birim alandan alınan verim ise 240 kg/da'dır.

Fotoğraf 6. Alvar Köyü Ayçiçeği Tarımı.

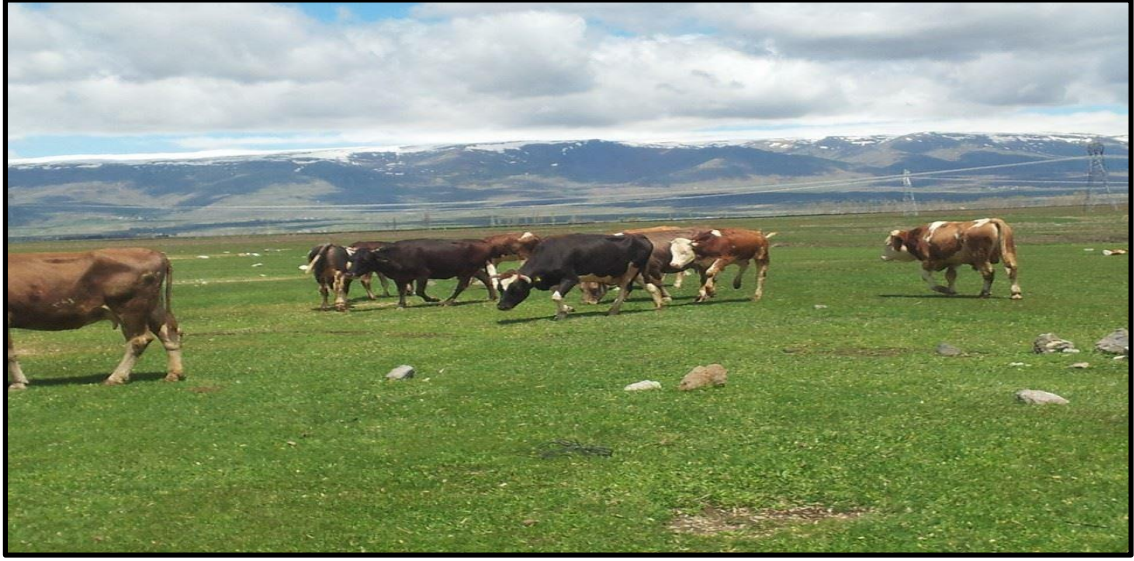
Sahada diğer bir üretimi yapılan sanayi bitkisi şekerpancarıdır. 2015 yılı itibariyle sanayi bitkileri tarım alanlarının % 32.9'u (89.5 ha) şekerpancarı tarımına ayrılmıştır. 2015 yılında yaklaşık 304 ton şekerpancarı üretimi yapılmıştır. Aynı yıl silajlık üretiminde birim alandan elde edilen verim 3840 kg/da.'dır. Şekerpancarı tarımı da tıpkı ayçiçeği tarımı gibi yurdumuzun hemen hemen her bölgesinde yetiştirilmekte olup sulama suyunun bulunması şekerpancarı tarımını olumlu yönde etkilemektedir. Araştırma sahasının bir diğer tarımsal faaliyetleri sebze ve bahçe tarımıdır. Toplam tarım arazileri arasında % 2.3'lük (41.15 ha.) bir alana sahiptir. Araştırma sahasını sebze ve bahçe tarımı olarak patates, fasulye, yeşil mercimek, soğan, salatalık, lahana, marul ve ıspanak oluşturmaktadır. Bunlar arasında en önemli tarım ürünü patates olup 31.43 ha. alana sahiptir. Ayrıca patates sebze ve bahçe bitkileri arasında en fazla hektara sahip üründür. Birim alandan elde edilen verim 2400 kg/da olup, üretilen miktar 754 tondur.

6.2. Hayvancılık

Araştırma sahasının içinde bulunduğu bölgede karasal iklim koşullarının egemen olmasından dolayı hayvancılık faaliyetlerini teşvik etmiştir. Sert ve uzun süren kış mevsiminden dolayı tarım faaliyetlerinin yetersizliği hayvancılık faaliyetlerini de ön plana çıkarmıştır. Ancak sahada yine de tarımsal faaliyetler ağır basmaktadır. Araştırma sahasında nüfusun büyük bir bölümü hayvancılıkla uğraşmaktadır. Buradan da çıkaracağımız sonuç hayvancılık faaliyetlerinin de köy ekonomisinde etkili olduğudur. Sahada çayır ve mera alanlarının kısıtlı olması hayvancılık faaliyetlerinin yapılmasını kısıtlamıştır. Köy yüzölçümünün% 1.6'sı (50.0 ha.) çayır ve mera olarak kullanılmaktadır. Ayrıca çayır ve mera arazilerinin yanı sıra tarım alanları da hasattan sonra, hayvancılık faaliyetleri için kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra yine tarımsal faaliyetlerinin yapıldığı tarla arazilerinin de yaklaşık % 27.8'inde yem bitkileri ekilmekte olup tahıl ürünlerinden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere her ne kadar çayır ve mera arazileri kısıtlı olsa da tarımsal faaliyetlerle hayvanların ihtiyaçları karşılanmakta olup bu da hayvancılığın sahada ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Alvar köyünde beslenen hayvan sayısı 2015 yılında 3455 kadardı. Toplam hayvan varlığının % 46.6'sı (1600 baş) büyükbaş hayvanlar, % 52.6'sını (1810 baş) küçükbaş hayvanlar ve geriye kalan % 0.8'lik bir bölümünü ise yük ve çeki hayvanları oluşturmaktaydı. Sahada 2015 yılında aile başına büyükbaş hayvan sayısı 6.7, küçükbaş hayvan sayısı da 7.6 olarak düşmektedir. Bu değerler ortalama değerler olup, hayvan sayılarının ailelere dağılımı hakkında doğru bilgiler sunmayabilir. Çünkü bazı ailelerin hayvan sayısı 10 olurken, bazı ailelerin 4, bazılarının da hiç olmayabilir. Araştırma sahasında hayvancılık faaliyetleri aile işletmesi şeklinde yürütülmektedir. Köyde yapılan hayvancılık faaliyetleri hayvanlardan elde edilen ürünler hem ilçe merkezinde mandıralara hem de kendi yaptıkları ürünlerini

(peynir, tereyağı, kaymak vb.) Erzurum şehir merkezindeki ticaret merkezlerine satışa sunmaktadır. Köy halkı, geriye kalan kısmını ise, kendi tüketiminde değerlendirmektedir.

Fotoğraf 7. Alvar Köyü Büyükbaş Hayvancılık.

Araştırma sahasında bulunan hayvanların % 46.6'sını (1600 baş) büyükbaş hayvanlar oluşturmaktadır (Fotoğraf 7). Büyükbaş hayvanların tamamı sığırlardan oluşturmakta olup büyükbaş hayvancılıkta daha çok yerli ve melez ırklar yetiştirilmektedir. Etüt sahasında hakim sığır türü kültür melezi sığır ırkı oluşturur. 2015 yılında yetiştirilen toplam sığır sayısının % 68.7'sini (1100 baş) melez ırklar oluşturur. Büyükbaş hayvanları türlerine göre ele aldığımızda ise, en büyük pay ineğe aittir. Toplam sığır sayısının % 50'sini inekler, % 34.3'ünü dana ve % 15.6'sını da boğalar meydana getirmektedir. Bölge genelinde olduğu gibi sahamızda da yerli ırk doğu kırmızısı ile olarak bilinmektedir. Yerli ırkların toplam sığır sayısındaki oranı % 28.1 civarındadır. Araştırma sahasında saf ırklar ise köydeki en az sayıya sahip ırkları oluşturmakta olup 2015 yılında toplam sığır sayısının sadece % 3.1'i (50 baş) bu gruba girmektedir. Sahada bulunan ırklar arasında et ve süt üretimi açısından önemli farklılıklar vardır. Yerinde yapılan gözlemlere dayanarak süt verme devrelerinde yerli ırklardan 600-800 kg. süt alınırken, bu miktar melez ırklarda 1500-2000 kg.'a kadar, saf ırklarda ise 2500-3000 kg'a kadar ulaşmaktadır.

Alvar Köyünde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine göre daha çok yapılmaktadır. Küçükbaş olarak genellikle koyun yetiştirilmektedir. 2015 yılı itibarıyla köydeki küçükbaş hayvan varlığının % 84.6'sını (1533 baş) koyunlar oluşturmaktadır. Keçilerin oranı ise % 15.4 (277 baş) olarak görülmektedir. Koyun yetiştiriciliğinin fazla olması bölgede steplerin fazla yer kaplaması ile ilgilidir. Ancak koyun yetiştiriciliğinde bazı olumsuz durumlar vardır şöyle ki; kar örtüsünün uzun süre yerde kalması sadece 5-6 ay meralarda otlatılabilmesi ve geriye kalan dönemde ahırlarda beslenmesi olumsuzlukların başında gelmektedir. Bu durum küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde maliyeti arttırdığından dolayı kış mevsimine girilirken bazı aileler hayvanların bir kısmını satmaktadır. Satılan hayvanların yerine şubat ve mart aylarındaki doğumlar nedeniyle sahamızdaki hayvan sayısı yeniden artmaktadır. Sahada yetiştirilen küçükbaş hayvanların çoğunluğunu mor karaman ırkı oluşturmaktadır. Bu ırkın et, süt ve yapağı verimleri düşük olmasına rağmen bölgenin coğrafi şartlarına uyum sağladığı için oldukça tercih edilmektedir. Hayvanların canlı ağırlıkları 50-55 kg civarındadır. Bu hayvanların günlük süt üretimi de yaklaşık 2-2.5 kg. civarındadır. Sahadaki bir diğer küçükbaş keçi yetiştiriciliğidir. Sahada genel olarak kıl keçisi ırkı olduğu görülmektedir. Bu ırkın yetiştirilmesindeki neden de bölgedeki coğrafi şartlara uyum sağladığı içindir. Toplam küçükbaş hayvan yetiştiriciliğindeki keçilerin oranı % 15.4 (277 baş) olarak görülmektedir. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde olduğu gibi küçükbaş hayvan yetiştiriciliğindeki en önemli unsur da hayvansal ürünlerin üretimidir. Üretilen ürünlerin bir kısmı ilçe merkezinde bir kısmı il merkezinde satılırken, geriye kalan kısmı da kendi tüketimlerinde kullanılmaktadır.

Araştırma sahasında yük hayvanı olarak at ve eşek yetiştiriciliği yapılmaktadır. Son zamanlarda gelişen teknoloji ile motorlu araçların sayısındaki artışa bağlı olarak bu hayvanlara olan ihtiyaç giderek azalmıştır. Araştırma sahasımız daha önce de değindiğimiz gibi ova tabanında kurulduğu için düzlük alanların geniş yer kaplaması nedeniyle motorlu araçların kullanımına uygundur. Yük ve çeki hayvanları içerisinde en fazla at bulunmaktadır. Yük ve çeki hayvanlarının % 60'ını (15 baş) oluşturur. Bunlarda atlı araçların temel unsurunu oluşturmaktadır. Daha çok ilçe merkezinden köye ya da köyden ilçe merkezine ot taşımacılığında ve çeşitli malzemelerin taşınmasında kullanılmaktadır. Araştırma sahasındaki yük ve çeki hayvanlarının bir diğeri de eşektir. Köydeki toplam sayısı 2015 yılı itibariyle 10 olan eşekler büyük çoğunluğu çobanlar tarafından ve bazı köy halkı tarafından kullanılmaktadır. Alvar Köyünde kümes hayvanı olarak tavuk ve hindi beslenmektedir. Sahadaki tavuk yetiştiriciliği daha ağır basmakta olup, 2015 yılı itibariyle 865 adet tavuk bulunmaktadır. Sahadaki tavuk yetiştiriciliği daha çok kendi ihtiyaçları için et ve yumurta ihtiyacını karşılamak için yapılmaktadır. Hindi yetiştiriciliği pek fazla sayıda olmamakla beraber sayıları 110 civarında bulunmaktadır. Araştırma sahasında arıcılık faaliyetleri köyün güneyinde sürdürülmektedir. Sahada arıların bal yapabileceği alanlar bulunmaktadır. Ancak köy halkı bu faaliyete pek fazla sıcak bakmadığı için gelişmemiştir. Sahada 50 yerli, 150 gezginci kovan bulunmaktadır.

6.3. Ulaşım ve Ticaret

Yerleşme olarak Pasinler ilçe merkezinin güneyinde bulunan araştırma sahasımızda ulaşım karayolu ile yapılmaktadır. Alvar köyünü Pasinler ilçe merkezine bağlayan 9 km.'lik karayolu ova alanından geçmektedir. Bu yol berkitme yol özelliğinde olup yıl boyunca ulaşım açıktır. Ayrıca köy Nato yolu adlandırılan yerden de Pasinler-Erzurum karayoluna bağlanmakta olup söz konusu bu yolun tamamı asfalttır ve yıl boyunca ulaşım açıktır. Araştırma sahası ile Pasinler ilçe merkezi arasında düzenli olarak, günde 3 saatte bir otobüs seferi yapılmaktadır. Pasinler ilçe merkezinden de saatte bir kalkan otobüslerle il merkezine ulaşım sağlanmaktadır. Köy de ulaşım büyük ölçüde motorlu taşıtlarla yapılmaktadır. Alvar köyünde ticari faaliyetler daha çok Pasinler ilçe merkezi ile Erzurum şehir merkezi ile yapılmaktadır. Araştırma sahasında tarım ve hayvancılığın temel ekonomik faaliyeti oluşturması, bunlar arasında da tarımsal faaliyetlerin ağırlıklı olması, ticari faaliyetlerin temel unsurunu oluşturmuştur. Sahada genellikle tarımsal ürünler satılsa da bunun yanında hayvansal ürünler de satılmaktadır. Köyün satın aldıkları arasında ise sahasımızda büyük marketlerin olmayışı küçük dükkânların ihtiyacı karşılayamaması nedeniyle temel gıda ihtiyaçları, temizlik malzemeleri, giyim, beyaz eşya vb. sıralanabilir. Sahada ticari faaliyetleri etkileyen bir diğer unsur ulaşımıdır. Sahanın Pasinler ilçe merkezine yakın olması ve aynı zamanda Erzurum il merkezine her saat ulaşımın olmasına ek olarak ayrıca sahasımızda motorlu aracın da fazla olması ticari faaliyetlere kolaylık kazandırmıştır.

7. Turizm

Araştırma sahasında inanç turizmi potansiyeli olarak değerlendirebileceğimiz Alvar Camisi, Efe Hazretleri Külliyesi ve Çerkez Türbeleri bulunmaktadır. Alvar Camisi, 1914 yılında köylüler tarafından yapılmış olup Rus ve Ermenilerin saldırıları karşısında tahribe uğramıştır. Uzun yıllardır kullanılmamaktadır. Efe Hazretleri Külliyesi; Külliye içinde 400 kişilik cami, türbe, tekke-mihmanhane bölümlerinden oluşmaktadır. Alvarlı Efe Hazretleri İlim ve Sosyal Hizmetler Vakfı tarafından 1998'den beri her 12 Mart'ta Efe Hazretlerini anma programları ile her yıl haziran ayının son Pazar günü Alvar'da Efe Hazretleri Külliyesinde 'Efe Hazretleri Vuslat Günü' düzenlenmektedir. Külliyyeye yıl boyunca yüzlerce ziyaretçi gelmektedir(Fotoğraf 8).

Fotoğraf 8. Efe Hazretleri Külliyesi.

Ayrıca sahamızın güneyinde Esen Dere piknik alanı bulunmakta olup Erzurum il merkezinden ziyaretçileri ağırlamaktadır.

SONUÇ

Yaklaşık olarak 31.13 km² yüzölçümüne sahip olan araştırma sahası, Doğu Anadolu Bölgesinin Erzurum-Kars bölümü sınırları içinde yer almaktadır. Sahamız Pasinler ilçesinin Aşağı Pasinler Ovası denilen yerinde bulunmaktadır. Bölgenin doğal çevre şartları ve iklim özellikleri araştırma sahamızda yaşayan insanların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam tarzını belirlemiştir. Bulduğu konumdan dolayı verimli ve geniş tarım arazileri bulunan halkın temel geçim kaynağı olarak tarım faaliyetlerini ön plana çıkarmıştır. Çayır ve meraların azlığı hayvancılık faaliyetlerini kısıtlasa da tarım alanlarında üretilen yem hayvancılık faaliyetlerinin ihtiyacını karşılayabilmektedir. Bu faaliyetlerin devlet tarafından teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu faaliyetlerin teşvik ve desteği sahamızdaki göçü azaltmaya yardım edecektir. Araştırma sahasında meskenler, yıldan yıla gelişen teknoloji ve inşaat sektöründeki yenilikler ile çağdaş bir görünüm kazanmış olup, geleneksel mesken tiplerinin sayısı azalmıştır. Sahadaki ticari faaliyetler tarımsal ve hayvansal ürünlerin ilçe merkezine ve Erzurum il merkezine pazarlanması ve buralardan çeşitli ihtiyaç malzemelerinin satın alınmasıyla yapılmaktadır. Genel itibariyle özelliklerinden bahsettiğimiz Alvar Köyü, özellikle tarım alanında bir gelişme potansiyeline sahip olmasına rağmen bu potansiyeli gösterememiş olup gelişimini tamamlayamamış köy görünümündedir. Sorunların en kısa zamanda çözülmesi ve sahanın potansiyelini olumlu yönde değerlendirmesini umut etmekteyiz. Bölgenin doğal çevre şartları ve iklim özellikleri araştırma sahamızda yaşayan insanların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam tarzını belirlemiştir. Bulduğu konumdan dolayı verimli ve geniş tarım arazileri bulunan halkın temel geçim kaynağı olarak tarım faaliyetlerini ön plana çıkarmıştır. Çayır ve meraların azlığı hayvancılık faaliyetlerini kısıtlasa da tarım alanlarında üretilen yem hayvancılık faaliyetlerinin ihtiyacını karşılayabilmektedir. Bu faaliyetlerin devlet tarafından teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu faaliyetlerin teşvik ve desteği sayesinde de sahamızdaki göçü azaltmaya yardım edecektir. Araştırma sahasında meskenler, yıldan yıla gelişen teknoloji ve inşaat sektöründeki yenilikler ile çağdaş bir görünüm kazanmış olup, geleneksel mesken tiplerinin sayısı azalmıştır. Sahadaki ticari faaliyetler tarımsal ve hayvansal ürünlerin ilçe merkezine ve Erzurum il merkezine pazarlanması ve buralardan çeşitli ihtiyaç malzemelerinin satın alınmasıyla yapılmaktadır. Genel itibariyle özelliklerinden bahsettiğimiz Alvar Köyü, özellikle tarım alanında bir gelişme potansiyeline sahip olmasına rağmen bu potansiyeli gösterememiş olup gelişimini tamamlayamamış köy görünümündedir. Sorunların en kısa zamanda çözülmesi ve sahanın potansiyelini olumlu yönde değerlendirmesini umut etmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Can, R.R., (2019). Doğal ve Kültürel Coğrafya Özellikleri Açısından Kırıkhan İlçesi'nde Köy Adları Üzerine Bir İnceleme, İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (2) , 348-361.
- Doğanay, H., (2011). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Pegem Akademi, Erzurum.
- Erinç, S., (1953). *Doğu Anadolu Coğrafyası*, İstanbul Üniv. Yay., No:572, Edebiyat Fak. Coğrafya Enst. Yay. No:2 İstanbul.
- Güneş, S. & Can, R. R. (2020). Suruç ilçesinde tarım ve hayvancılık faaliyetleri. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 7(50), 257-269.
- Kaya, G., (1996). *Umudum Köyünün Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- Koday, S., (1995). "Dadaşköy Meskenlerinin Coğrafi Şartlarla İlişkisi", *Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bil. Araş. Derg.*, Sayı:21, Erzurum, 31.
- Konukçu, E., (1992). *Selçuklular'dan Cumhuriyet'e Erzurum*, Yükseköğretim Kurulu Matbaası Yay.
- Özav, L., (1991). "Narman'da Mesken Tipleri " *Atatürk Üni. Fen-Edebiyat Fakültesi Araş. Derg.*, Sayı:19, Erzurum, 162.
- Özey, R., (1985). *Dumlu ve Çevresi*, Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Erzurum.
- Tanoğlu, A., (1969). *Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Yay. No:1183, Edebiyat Fak. Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı No:45, İstanbul.
- Tarkan, M. T., (1973). *Orta ve Aşağı Çoruh Havzası, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından Bir Bölge Araştırması*, Atatürk Üni. Edebiyat Fak. Yay. No:37, Erzurum.
- Ünal, Ç., (1995). *Pasinler İlçesinin Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniv. K.K. Eğt. Fak. Coğr. Böl. Yay., (Doktora Tezi), Erzurum.